

मेधातिथिः काण्वः। ब्रह्मणस्पतिः, ४ इन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः सोमश्च, ५ ब्रह्मणस्पतिः सोम इन्द्रो दक्षिणा च,
६-८ सदसस्पतिः, ९ सदसस्पतिर्नराशंसो वा। गायत्री

सोमानं स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते। कक्षीवन्तं य औशिजः ॥ १ ॥०१८ ॥०१

ब्रह्मणस्पते- मन्त्रपते। मेधापते। ब्रह्म मन्त्रः। मन्त्रग्रहणशक्तियुक्तमेधा च। ब्रह्मवर्चश्च।
वर्धमानमेधा च। बृह वृद्धौ। ब्रह्मणस्पतिः मन्त्राधिदेवता मेधाधिदेवता। ब्रह्मवर्चसोधिदेवता च। यः।
औशिजः- मन्त्रकामो मेधाकामो वा। तं कक्षीवन्तम्- मन्त्रवर्गसंपन्नम्। ध्यानभावनाश्रेणीसंपन्नं वा।
सोमानम्- रसिकम्। स्वरणम्- मन्त्रविदम्। स्वृ शब्दे। कृणुहि- कुरु ॥१॥

यो रेवान्यो अमीवहा वसुवित्पुष्टिवर्धनः। स नः सिषक्तु यस्तुरः ॥ १ ॥०१८ ॥०२

यः। रेवान्- संपद्धान्। अमीवहा- आधिहा। अम रोगे। अमीवान् रोगधारको रोगदायको वा
आधिः। तं हन्तीति अमीवहा। वसुवित्- अस्मच्चित्तवृत्तीनां निवासभूतस्वरूपवित्। वस निवासे।
वृत्तिस्तम्भवित्। वसु स्तम्भे। अस्मत्स्नेहवित्। वस स्नेहे। पुष्टिवर्धनः- पोषकः। यः। तुरः-
अस्मत्पोषणे वेगसंपन्नः। तुर त्वरणे। सः। नः- अस्माकम्। सिषक्तु- समवायी भवतु। षच
समवाये ॥२॥

मा नः शंसो अररुषो धूर्तिः प्रणद्धत्यस्य। रक्षा णो ब्रह्मणस्पते ॥ १ ॥०१८ ॥०३

अररुषः-अस्मत्समीपं प्राप्तस्य। मर्त्यस्य- मनुष्यस्य। धूर्तिः- हिंसाकरम्। धूर्वी हिंसा। शंसः-
स्तुतिवाक्यम्। शंसु स्तुतौ। प्रियापथ्यस्तुतिरिति भावः। नः- अस्माभिः। मा प्रणक्- मा संपर्क

करोतु । ब्रह्मणस्पते- मन्त्रपते । मेधापते । ब्रह्मवर्चसः पते । नः- अस्मान् । रक्ष- प्रियापथ्यस्तुतितः
पालय ॥३॥

स घा वीरो न रिष्यति यमिन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः । सोमो हिनोति मर्त्यम् ॥ १ ॥०१८॥०४

यम् । मर्त्य- मनुष्यं प्रति । इन्द्रः- बलाधिदेवता । हिनोति- गच्छति वर्धते । हि गतौ वृद्धौ च ।
ब्रह्मणस्पतिः- मेधाधिदेवता हिनोति । सोमः- रसाधिदेवता हिनोति । सः । वीरः- वीर्यवान् । घा-
एव । न रिष्यति- न विनश्यति । रिष हिंसायाम् ॥४॥

त्वं तं ब्रह्मणस्पते सोम इन्द्रश्च मर्त्यम् । दक्षिणा पात्वंहसः ॥ १ ॥०१८॥०५

तम्- यं भवान् हिनोति तम् । त्वम्- भवान् । ब्रह्मणस्पते- मेधापते । अंहसः- प्रियापथ्यपापात् ।
पातु- रक्षतु । एवं सोमः पातु । इन्द्रश्च पातु । दक्षिणा च पातु । दक्षिणा सामर्थ्यं वृद्धिश्च । दक्ष वृद्धौ
शीघ्रार्थे च ॥५॥

सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् । सनिं मेधामयासिषम् ॥ १ ॥०१८॥०६

सदसस्पतिम्- मेधाविनां सभायां पतिभूतं ब्रह्मणस्पतिं । मेधाम्- मेधाधिदैवतम् । अद्भुतम्-
विविधप्रतिभायोजनेन आश्चर्यभूतम् । इन्द्रस्य- इन्द्रियवशीकरणबलाधिदैवतस्य । प्रियम्-
प्रेमपात्रम् । काम्यम्- कमनीयं च । सनिम्- दातारम् । षणु दाने । अयासिषम्- प्राप्तवानस्मि । या
प्रापणे ॥६॥

यस्मादृते न सिध्यति यज्ञो विपश्चितश्चन । स धीनां योगमिन्वति ॥ १ ॥०१८॥०७

यस्मादृते- यमृते । यज्ञः- देवपूजा दानं सङ्गतिकरणम् । विपश्चितश्चन- विदुषोपि । न सिद्धयति-
अविघ्नितः पूर्णो न भवति । सः- असौ ब्रह्मणस्पतिः । धीनाम्- धारणाशक्तीनाम् । योगम्- समाधिं
संयमं वा । युज समाधौ । युज संयमने । इन्वति- व्याप्नोति । इवि व्याप्तौ ॥७॥

आदृध्नोति हविष्कृतिं प्राञ्च कृणोत्यध्वरम् । होत्रा देवेषु गच्छति ॥ १ ॥०१८॥०८

आत्- तस्य समाधौ व्याप्त्यनन्तरम् । हविष्कृतिम्- हव्यसंपादकम् । आधिभौतिके हव्यं
वेदिस्थसर्वभक्षाय समर्पयितव्यद्रव्यविशेषः । आध्यात्मिके तु सर्वभूतहितकृते समर्पितव्यकर्माणि
भावनाश्च । तत्संपादकः हविष्कृतिः । ऋध्नोति- वर्धयति । ऋधु वृद्धौ । अध्वरम्- उपासकस्य
अहिंसात्मकं सर्वभूतहितकरं कर्म । प्राञ्चम्- प्रचलितम् । कृणोति- करोति । होत्रा- मन्त्रः ।
होत्राशब्दो वाङ्मनामसु पठितः । देवेषु- द्योतनशक्तिषु । आध्यात्मिके
अस्मद्बुद्धयस्थद्योतनशक्तिप्रबोधनाय । गच्छति ॥८॥

नराशंसं सुधृष्टमपश्यं सप्रथस्तमम् । दिवो न सद्ममखसम् ॥ १ ॥०१८॥०९

नराशंसम्- नेतृभिः प्रशस्यमानम् । सुधृष्टम्- शोभनप्रगल्भम् । धृषा प्रागल्भ्ये । सप्रथस्तमम्-
अतीव प्रख्यातम् । दिवः- आकाशः । न- इव । सद्ममखसम्- महत्सद्मभूतम् । ब्रह्मणस्पतिम् ।
अपश्यम्- अदर्शम् ॥९॥